

ПРАВЕРЦЕ СЯБЕ

1. Якія члены сказа называюцца аднароднымі? Якія члены сказа могуць быць аднароднымі?
2. Як вызначаюцца аднародныя і неаднародныя дапасаваныя азначэнні?
3. Якія злучнікі пры аднародных членах заўсёды з'яўляюцца адзіночнымі? Якія — адзіночнымі і паўторнымі?
4. Калі паміж аднароднымі членамі сказа коска ставіцца, а калі — не ставіцца?
5. Калі ставіцца двукроп'е, а калі працяжнік пры аднародных членах сказа з абагульняльнымі словамі?
6. Якую ролю выконваюць аднародныя члены сказа ў стварэнні тэксту?

292. Выканайце тэставыя заданні па тэме «Сказы з аднароднымі членамі: будова, значэнне, ужыванне».

Сказы са звароткамі, пабочнымі словамі, устаўнымі канструкцыямі: будова, значэнне, ужыванне

§ 37. Зваротак

293. Прачытайце сказы парамі. Параўнайце іх інтанацыю. У якіх сказах ёсць словы і спалучэнні слоў, якія вымаўляюцца з асобай, клічнай, інтанацыяй?

1. Гурткоўцы, пагаворым пра гумар і сатыру ў творах маладых паэтаў! — Гурткоўцы пагаварылі пра гумар і сатыру ў творах маладых паэтаў.

2. Алесь Жывень, запішыся ў гурток «Роднае слова»! — Алесь Жывень запісаўся ў гурток «Роднае слова».

● Паназірайце за інтанацыяй сказа са звароткам: асобае павышэнне голасу на слове-зваротку, паўза пасля яго. Якія сказы адпавядаюць першай схеме, якія — другой?

1. 3, // _____ ... ! 2. _____ / _____

● Разбярывце сказы па членах сказа. Якія словы і спалучэнні слоў у сказах не з'яўляюцца членамі сказа? Чаму?

● Якой часцінай мовы і ў якой форме выражаецца зваротак? Дзейнік? Як іх адрозніць?

Зваротак — гэта слова ці спалучэнне слоў, якімі называюць таго, да каго звяртаюцца: *Таварыш камандзір, Карнілаў цяжка паранены* (В. Быкаў). *Зашумі ты, лес, па-вясноваму!* (П. Трус).

Зваротак не з’яўляецца членам сказа, да яго нельга паставіць пытанне.

Звароткі часцей за ўсё выражаюцца назоўнікамі ў форме назоўнага склону, а таксама прыметнікамі ці дзеепрыметнікамі ў тым жа склоне, калі яны ўжываюцца ў значэнні назоўнікаў: *Дняпро і Сож, Дзвіна і Прыпяць, нясіце радасць нашу ўдаль*. (М. Чарот). *Ідзіце, сінявокія, у поле лён палоць* (У. Хадыка). *Не плач, забытая, прыеду на пасёлак пазней ці ў травені, як зацвітуць сады* (П. Трус).

З а ў в а г а. Сустракаюцца выпадкі, калі зваротак выражаецца формай былога клічнага склону назоўніка: *І будзе, дружа, у доме шчасце, пакуль ёсць добры свет сяброў!* (К. Кірэнка). *Дзень добры, суседзе, у новую хату* (М. Танк).

Зваротак можа быць неразвітым (не мае пры сабе залежных слоў): *Я люблю цябе, лес, за тваю чалавечую шчодрасць* (Я. Сіпак-коў) і развітым (мае пры сабе залежныя словы): *Гуляйце, вейце, снежныя вятры, ад ранняй да вячэрняе зары!* (М. Танк). Пры зваротку могуць быць прыдаткі: *Беларусь, мая Радзіма, любы сэрцу твой прастор* (М. Калачынскі).

294. Прачытайце сказы. Ахарактарызуйце звароткі паводле: а) спосабу выражэння; б) будовы (развітыя ці неразвітыя); в) ужывання (адзіночныя ці аднародныя). Паназірайце за інтанацыяй вымаўлення звароткаў і пастаноўкай знакаў прыпынку пры іх. Якое месца займае зваротак у сказе?

1. Ты жывеш, Беларусь, з мазаля спаконвечнага, дорыш свету цяпло і душы чысціню (М. Мятліцкі). 2. Захавай маю мову, чарговы наш век, захавай, як лясы, сенажаці, азёры... (Н. Гальпяровіч). 3. Такая ты ў жыцці вялікая, мая, над Нёманам, зямля, — ад хаты матчынай пад ліпамі да неба з плачам жураўля (М. Малаўка). 4. Рана ты, жоўтае лісце, са звонам журботным злятаеш (П. Панчанка). 5. Эх, сябры-браткі! Самі знаеце: агню палкага іскры маеце (Я. Колас).

Паслухайце мовазнаўцу!

Зваротак — самы яркі этыкетны знак. Бо слова «этыкет» у першапачатковым французскім значэнні — «этыкетка», «ярлык». Называючы суразмоўцу, мы як бы выбіраем яму найбольш прыдатны ярлык.

Здавалася б, гэта так проста — назваць таго, з кім я хачу гаварыць! Асноўныя прыметы суразмоўцы лёгка распазнаць: пол, узрост (малады чалавек), а калі неабходна — прафесійную прыналежнасць (таварыш міліцыянер); калі неабходна — узровень адукаванасці і нават жыхарства ў горадзе ці ў вёсцы (не кожнай незнаёмай жанчыне можна сказаць «бабуля») (*Н. Фарманойская*).

295. Прачытайце верш з захаваннем патрэбнай інтанацыі. Выпішыце сказы са звароткамі, вызначце, па якой прымеце звяртаюцца да асобы. Растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку пры зваротках.

Ад'езд маладой

Бубны! Бубны!
Грукачыце, бубны!
Расступайцеся, дзяўчаты,
Расступайцеся, дзяды!
У шаўровых* чаравіках,
У адзенні шлюбным
Пад руку вядзе нявесту малады.
Заспявайце, маладзіцы,
Дружна!
Рассыпайце, маладзіцы,
Ружы!
Расчыняйце ўсе вароты
Насцеж!
Пажадайце на дарогу
Шчасця!
Дугі ў красках,
Ў стужках коні.
Шоры* бразгаюць
І звоняць.
«Ну, дачушка, — бацька кажа, —

У шчаслівы пуць!
 Не саром сямейку нашу,
 Добрай жонкай будзь».

Маці ж той не да гаворкі —
 На расстанні плача горка.
 А падружкі раззлаваліся:
 «Ты, Марылька, здрадніца.
 Лепш бы ты не мілавалася
 З Міхасём да раніцы.
 Мы ж, — клянущца, — самі
 Век не выйдзем замуж».
 — Но, пайшлі, стаеннікі!
 — Бывайце здаровы! — Ля варот затор.
 Хлопцы сталі ў рад суровы —
 Непраходны бор.
 «Гэй, жаніх, гані нам выкуп
 І багаты, і вялікі
 За кужэльныя косы,
 За блакітныя вочы, за вішнёвыя вусны!»
 І паехалі ўдалеч, каля рэчкі, каля лоз.
 Нашу слаўную дзяўчыну брыгадзір суседні звёз...

П. Панчанка.

Ці даводзілася вам прысутнічаць на вяселлі? Якія традыцыйныя вясельныя абрады вам спадабаліся?

Звароткі могуць знаходзіцца ў пачатку, у сярэдзіне або ў канцы сказа. Калі зваротак стаіць у пачатку сказа, то пры звычайнай інтанацыі на пісьме аддзяляецца коскай: **Радзіма**, *голас твой мяне спяваць вучыў, і ты мне аддала ад родных слоў ключы* (Я. Пушча). Калі ж зваротак суправаджаецца ўзмацнёнай інтанацыяй, то пасля яго ставіцца клічнік: **Дарагія дзеці!** *Любіце кнігу, яна навучыць вас разумець жыццё, яна дасць вам розум і сілу* (В. Вітка).

Зваротак, які знаходзіцца ў сярэдзіне сказа, выдзяляецца невялікімі паўзамі, а на пісьме — коскамі: *Адгукніся, вясна, мне зязюляй з-за рэчкі* (А. Куляшоў).

Калі зваротак стаіць у канцы сказа і выдзяляецца ўзмацненай інтанацыяй або калі ўвесь сказ клічны, то ў канцы яго ставіцца клічнік, а перад звароткам — коска: *Дзень добры вам, лясы і гоні!* (Я. Колас).

Пасля зваротка ў канцы апавядальнага сказа ставіцца кропка, а ў канцы пыталнага сказа — пыральнік: *Было спрадвеку, слова, ты крыніцай цудадзейнай сілы* (Р. Барадулін). *Што з табою, хлопча? Што з табой, смуглявы?* (А. Звонак).

Калі аднародныя або развітыя звароткі раздзяляюцца на часткі членамі сказа, то кожны з іх выдзяляецца коскамі: *Ты красуй, наш сад, красуй і шумі, зялёны!* (Я. Пушча).

З а ў в а г і.

1. Выклічнікі, што стаяць пры зваротках, аддзяляюцца ад іх коскамі: *Эх, луг шырокі! Як жывы ты, праменнем сонейка заліты...* (Я. Колас).

2. Калі перад звароткам стаіць выклічнік і займеннік *ты* або *вы*, які з'яўляецца дзейнікам, то выдзяляецца коскамі толькі зваротак: *Ой ты, маё сонца, як жа свеціш ясна!* (Я. Купала).

296. Прачытайце верш. Выпішыце сказы са звароткамі, пастаўце, дзе трэба, знакі прыпынку.

Бярозка мая белакрылая
Якая ж ты сонейка мілая
Спускаеш пушыстыя вецці
І сінімі іскрамі свеціш.
Глядзіць маладзік, усміхаецца,
К галоўцы курчавай схіляецца
І вісне бліскучай каронай
Над беллю тваёй заручонай.
А вецці ўніз паспусканыя,
Сярэбранай рызай убраныя,
Нязвычайна і ціха сягоння
Шклянымі званочкамі звоняць.
Бярозка^Ф мая белакрылая
Стаіш, як нявеста, ты мілая.

Прыгожа снягі і марозы
Да шлюбу прыбралі бярозу...
К. Буйло.

Ці ёсць у вас любімае дрэва? Апішыце яго.

297. Складзіце і запішыце сказы са звароткамі па наступных схемах:

1. З, _____.	4. _____, з, _____.
2. З! _____.	5. _____, з!
3. З? _____?	6. _____, з?

298. Запішыце сказы, каменціруючы пастаноўку знакаў прыпынку пры зваротках. Прачытайце, захоўваючы клічную інтанацыю.

1. Сцяной высокай падымайся^с бор^{сн} (М. Танк). 2. Ой дзяўчаткі бяжыце сюды! (Т. Хадкевіч). 3. Ах валошка валошка сястрыца рамонка Зноў вы побач на ўцеху душы зацвілі (Н. Гілевіч). 4. Не шуміце клёны маладыя ў цяністым парку над ракой^{сн} (А. Русак). 5. Забудзь трывогу вечную сваю, прыляж мая натомленая мама... (Н. Мацяш).

- Назавіце развітыя і неразвітыя звароткі. Вывядзеце, чым яны выражаны.

Зваротак надае мове выразнасць, робіць яе больш эмацыянальнай. Выразнасць зваротка ўзмацняецца, калі ён паўтараецца або калі пры ім ёсць выклічнік: *Хмаркі, хмаркі дарагія, напайце дожджыкам зямлю!* (Я. Колас). *Эх, досвітак маленства, лета! Табой навек душа сагрэта!* (Я. Колас).

Звароткі шырока ўжываюцца ў размове для таго, каб прыцягнуць ці падтрымаць увагу суразмоўцы, у мастацкіх творах, пры перадачы дыялогу, у публіцыстычных жанрах літаратуры, прамовах, закліках, адозвах, аб'явах, у перапісцы і г. д. У паэтычнай мове многа звароткаў не толькі да асоб, але і да неадужаўлёных прадметаў. У такім выпадку зваротак выкарыстоўваецца як прыём увасаблення: *Ты ляці, маё слова, праз палі і лясы,*

прывітайся з краінай маёй дарагою (П. Панчанка). Кланяйся, гROME, роднаму полю, родны вітай ты мой кут (Я. Колас).

У пісьмах да родных, блізкіх і сяброў звароткі з паясняльнымі словамі выкарыстоўваюцца для выражэння ветлівасці, павагі і іншых адносін аўтара да адрасата: **Мілая, дарагая і слаўная мамачка! Мне дужа сумна без цябе... Дарагая і любая дачушка Настачка! Як тваё здароўе? Як вучоба?**

У пісьмах і зваротах афіцыйнага характару назва асобы суправаджаецца азначэннямі *паважаны, шаноўны, глыбокапаважаны* і інш.: **Паважаны Іван Андрэевіч! Звярнуцца да Вас з гэтым пісьмом вымусілі пэўныя абставіны.**

З а ў в а г а. Выбар пэўнай формы зваротка амаль заўсёды прама ці ўскосна адлюстроўвае адносіны да суразмоўцы, абумоўленыя самымі рознымі фактарамі, пачынаючы ад адносін (узроставых ці сацыяльных), якія звязваюць суразмоўцаў, і канчаючы асабістымі адносінамі паміж імі, эмацыянальным станам суразмоўцы, узроўнем яго этычнай культуры.

299. Запішыце варыянты свайго ўласнага імя. Якімі з гэтых слоў вас звычайна называюць бацькі, сваякі, знаёмыя, сябры? Які зваротак вам падабаецца больш за астатнія і чаму?

300. Прачытайце некалькі ўрыўкаў з лістоў Я. Коласа да сваіх родных і знаёмых. Назавіце ў іх звароткі. У якіх формах яны ўжыты? Якія адносіны выражае аўтар да сваіх адрасатаў? Па чым вы гэта вызначылі?

1. Мой дарагі Данілачка! Мне надта хочацца ведаць, як ты жывеш дома, што робіш, як тваё здароўе. Напішы мне пра ўсё гэта. 2. Мае дарагія сябры-прыяцелі, мае былыя вучні і суседзі-люсіны! Радасна было мне атрымаць ад вас пісьмо. 3. Дарагі Міхаіл Васільевіч! Атрымаў я, браток, тваё пісьмо. Я вельмі рад прыгадаць былое, свае маладыя гады, сваю першую школу, дзе я быў настаўнікам, і сваіх вучняў, у тым ліку і цябе, мой дарагі Міхалка.

301. Запішыце сказы, зрабіўшы звароткі развітымі. Выкарыстайце пры гэтым азначэнні *дарагі, мілы, шаноўны, любы, паважаны, мой родны* і інш. Пастаўце, дзе трэба, знакі прыпынку, растлумачце іх пастаноўку.

1. ... дзядуля ... дзядулечка ... раскажы мне казку. 2. Ой ты ... дачушка спі. 3. Давайце ... сябры пагутарым аб шчасці. 4. ... мамачка даруй мне, што не патэлефанаваў учора. 5. ... Рыгор Васільевіч у адказ на Ваш ліст ад 15.04.2020 г. паведамляем, што Вы пастаўлены на чаргу на атрыманне кватэры. 6. ... жанчыны сяброўкі нашы віншуюем вас са святам 8 Сакавіка!

● Напішыце віншаванне ці ліст сябру (сяброўцы) з выкарыстаннем развітых звароткаў.

302. Прачытайце тэкст.

У інтэрнэце нельга паводзіць сябе так, як захочацца. Асноўныя нормы паводзін — этыкет — тут такія ж, што і ў звычайным жыцці: не грубіяніць, не лаяцца, не абрывацца, паводзіць сябе ветліва, прыстойна.

Пачынаюць пісьмо заўсёды з ветлівага звароту.

Паколькі невядома, калі іменна адрасат яго прачытае, у інтэрнэце нават прыдумалі такую жартаўлівую форму, як «Добры час сутак!».

Пісьмовы зварот «Дарагі сябар!» ці больш афіцыйны «Паважаны Алесь Іванавіч!» у нас прынята заканчваць клічнікам, а ў англамоўных краінах — коскай: My dear, ... («Мой дарагі, ...»).

● Ці захоўваеце вы правілы паводзін у інтэрнэце? Ці перачытваеце свае электронныя паведамленні і пісьмы перад адпраўкай? Ці карыстаецеся вы правіламі пунктуацыі? Як вітаецеся і развітваецеся са сваімі суразмоўцамі і адрасатамі? Ці часта выкарыстоўваеце смайлікі і іншыя сімвалы? Сфармулюйце і запішыце свае правілы электроннай перапіскі.

● Напішыце электронны ліст свайму сябру (сяброўцы) па інтэрнэт-перапісцы. Раскажыце яму (ёй), што вы ведаеце пра інтэрнэт-этыкет.

303. Прачытайце тэкст, знайдзіце звароткі, растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку. Як звароткі характарызуюць Цуду-Юду?

У поўнач удовін сын выйшаў на мост праверыць, ці стаіць яго таварыш. Паглядзеў туды-сюды — няма! Аж раптам бачыць: уз'язджае на калінавы мост трохгаловы Цуда-Юда. На сярэдняй галаве ў яго быстравокі сокал сядзіць, збоку быстраногі хорт* бяжыць. Конь, як ступіў на мост, адразу заржаў, хорт забрахаў, а сокал зашчабятаяў.

Ударыў Цуда-Юда каня між вушэй:

— Ты чаго, травяны мех, заржаў? А ты, псінае мяса, чаго забрахаў? А ты, ястрабінае пер’е, чаго зашчабятаў? Калі супраціўніка майго чуеце...

Дапішыце працяг фрагмента казкі, выкарыстоўваючы ў дыялогах звароткі. Не забудзьце пра асаблівасці мастацкага стылю. Захавайце структуру тэксту-апавядання.

304. Перабудуйце сказы, увёўшы ў іх простую мову і зваротак.

У з о р. *Я спытаў у хлопцаў, як ім удалося злавіць такога шчупака. — Я спытаў: «Хлопцы, як вам удалося злавіць такога шчупака?»*

1. Журналіст задаў пытанне Анатолю Ярмоленку пра творчыя планы гурта «Сябры». 2. На сустрэчы спыталі ў Аляксандры Раманоўскай, ці будзе яна ўдзельнічаць у спаборніцтвах. 3. Гаспадыня запрасіла хлопцаў і дзяўчат зайсці ў хату. 4. Маці сказала сыну, што ад працы чалавек ніколі не робіцца горшым.

305. З вашага любімага твора выпішыце звароткі. Прааналізуйце запісы і раскажыце, як толькі па зваротках можна здагадацца аб узаемаадносінах герояў, іх настроі, выхаванасці.

306. Спішыце сказы, расстаўляючы прапушчаныя знакі прыпынку. Зрабіце іх сінтаксічны разбор.

1. Запытай ты сябе чалавеча што зрабіў для Айчыны, ці многа? (*Я. Колас*). 2. Адкажы мне вербачка мілая, чаму ты ўсё смуцішся, журышся пахілая? (*Я. Колас*). 3. Пара ўжо сонца ўстаць з-за гаю паспелага жыта, жніво чакае (*М. Танк*). 4. Ой лес беларускі наш лес Я песень за век свой злажыў табе многа (*Я. Колас*). 5. Добры дзень булькатлівая крыніца давай уперагонкі пабяжым! (*Я. Янішчыц*).

307. Складзіце сказы са звароткам з выкарыстаннем прапанаваных сітуацый.

1. Спытайце ў маленькага дзіцяці, як яго завуць.
2. Удакладніце ў падлеткаў, якія ідуць па вуліцы, дзе знаходзіцца бібліятэка.

3. Звярніцеся да юнака з просьбай паказаць, дзе ўваход у метро.
4. Запытайце ў мужчыны, як праехаць у цэнтр горада.
5. Папрасіце міліцыянера падказаць, як прайсці на вуліцу Францыска Скарыны.
6. Запрасіце настаўніка на ўрачыстае мерапрыемства.

308. На аснове фотаздымкаў «Падарожжа ў “Паўночныя Афіны”» (дадаткова можна прачытаць тэкст практ. 346) складзіце і запішыце 4-5 сказаў са звароткамі. Якія ўмовы маўленчай сітуацыі патрэбна ўлічваць, каб правільна выбраць словы, якія выкарыстоўваюцца ў ролі зваротка?

309. Прачытайце, запішыце тэкст па-беларуску.

Проявляйте искренний интерес к людям. Человек, который не интересуется другими, приносит людям вред.

Помните имена людей. Один из простых способов завоевать доброе отношение к себе — помнить имена людей. Техника запоминания имён проста. Если вы особенно не надеетесь на свою память, скажите собеседнику: «Извините, я плохо расслышал Ваше имя. Как оно пишется?» Повторите во время разговора имя собеседника несколько раз про себя, стараясь связать его с внешним видом человека, незаметно запишите.

Улыбайтесь людям (*Р. Немов, А. Новиков*).

● Запомніце парады псіхалагаў. Яны дапамогуць вам у зносінах з іншымі людзьмі. З якімі камунікатыўнымі ўменнямі звязаны гэтыя парады?

310. Удумліва прачытайце тэкст.

Байка

За гарамі, за морамі, у далёкай краіне чараў, ля калыскі малой прынцэсы сабраліся добрыя варажбіткі на чале са сваёй каралевай.

Абступіўшы прынцэсу, глядзелі яны на сонны тварык дзіцячкі. І тады каралева варажбітак сказала:

— Няхай кожная з вас адорыць гэтае дзіця каштоўным дарам. Такім, якім кожная з вас валодае і якім вы хацелі б адарыць прынцэсу!

Тады першая варажбітка, нахіліўшыся над калыскай, сказала наступныя словы:

— Я даю табе чары прыгажосці і з дапамогай моцы сваёй зраблю так, што кожны, хто ўбачыць твар твой, адразу падумае, што ўбачыў цудоўную веснавую кветку.

— Я, — сказала другая, — дам табе вочы, светлыя і глыбокія, як віры.

— Я дам табе гнуткі і танюткі стан маладой пальмы, — адклікнулася трэцяя.

— А я, — сказала чацвёртая, — дам вялікі скарб залаты, што дагэтуль быў схаваны ў зямлі.

Задумалася каралева, а потым звярнулася да сваіх варажбітак:

— Прыгажосць людзей і кветак вяне. Чароўныя вочы гаснуць разам з маладосцю, ды і ў маладосці часта слязьмі заліваюцца. Віхор можа зламаць пальмы, а вецер схіляе ўсё гнуткае. Хто не дзеліць золата між людзьмі, таго яны ненавідзяць, а хто золата падзеліць, таму ў скрыні пуста застанецца. Вось чаму нетрывалыя вашы дары.

— Што ж тады трывалае ў чалавеку? Чым жа ты адорыш малечу, о каралева наша? — запыталіся варажбіткі.

А каралева адказала:

— Я дам ёй дабрыню. Сонца — цудоўнае і яснае, але было б яно толькі мёртвым кавалкам, які свеціцца, калі б не сагравала зямлю. Дабрыня сэрца — тое ж самае, што цеплыня сонца: яна дае жыццё... Прыгажосць без дабрыні — як кветка без паху. Багацце без дабрыні толькі песціць самалюбства. Нават любоў без дабрыні — гэта толькі агонь, які паліць і знішчае. Ведайце ж, што вашы дары знікнуць з часам, а дабрыня застанецца, бо яна, як крыніца, з якой чым больш вады возьмеш, тым больш табе зноў прыбудзе. Гэтак жа і дабрыня — адзіны скарб невычэрпны.

Пасля гэтых слоў каралева варажбітак нахілілася над соннай прынцэсай і, дакрануўшыся рукой да яе сэрца, сказала:
— Будзь добрай (*Пераклад з польскай мовы А. Айна*).

Падрыхтуйцеся да творчага пераказу апавядальнага тэксту з элементамі разважання: вызначце яго кампазіцыю і складзіце план, выкарыстоўваючы цытаты з тэксту. Пры перадачы зместу захоўвайце аўтарскі стыль. Устаўце ў дыялогі звароткі, сачыце за тым, каб яны не былі аднастайныя.

● Ці згодны вы з каралевай? Абгрунтуйце сваю думку і запішыце яе як працяг тэксту.

ПРАВЕРЦЕ СЯБЕ

1. Што называецца звароткам? Якую ролю зваротак выконвае ў сказе і тэксце?
2. Якімі часцінамі мовы можа выражацца зваротак? Прыведзіце прыклады.
3. Якімі знакамі прыпынку выдзяляецца зваротак на пісьме?
4. Як ставяцца знакі прыпынку, калі пры зваротку ёсць выклічнікі?

311. Выканайце тэставыя заданні па тэме «Сказы са звароткамі».

§ 38. Пабочныя словы, словазлучэнні і сказы, устаўныя канструкцыі; знакі прыпынку

312. Прачытайце сказы. Якое значэнне надаюць сказам выдзеленыя словы (словазлучэнні)? Ці можна іх апусціць?

1. Заўтра, **напэўна**, будзе дождж. 2. Заўтра, **на жаль**, будзе дождж. 3. Заўтра, **безумоўна**, будзе дождж. 4. Заўтра, **канечне**, будзе дождж. 5. Заўтра, **па словах сіноптыкаў**, будзе дождж.

Пабочнымі называюцца словы, словазлучэнні і сказы, пры дапамозе якіх моўца выражае свае адносіны да таго, пра што ён паведамляе: *Сёння, **мабыць**, вельмі холадна на дварэ* (А. Кулакоўскі). ***На шчасце**, увечары дождж перастаў* (Ц. Гартны).

У першым сказе з дапамогай слова **мабыць** перадаецца меркаванне моўцы адносна асноўнага выказвання, у другім сказе пры дапамозе слоў **на шчасце** перадаецца яго пачуццё.